

מִרְקָחוֹת הַדְּסִים

לְרִיקָח <קֹחַ> לְרִיקָח

שִׁבְעַת יָמִים
לְמֵלֶא עוֹלָם

רֵץ בְּמָקוֹם אֲרִיאֵל
מִמֶּלֶא <יָדִיו>

545

כַּכ' בַּת' כֹּאשֶׁר עֲשָׂה (וִיק' ח, לַד)

[כג. שִׁבַּח כְּהוֹנָה]

לְעֶרְוֹךְ שִׁי קֶרְבָּנוֹת
אֲזֵ הָאֲדִירוֹהוּ

קָדָם גֶּשׁ
בְּבִגְדִים שְׁמוֹנָה

טְהָרָה בִּירְרָתָהוּ
עַל צִוְּאָרוֹ

קְדוּשָׁה פִּיעֲמָתָהוּ
וַחֲרִיזֹת בַּד

550

כְּאֶרֶז נִתְעַלָּת
לְהִדָּר גְּוִי

קוֹמָתוֹ
בְּהִתְאִים לֹו מְשַׁבְּצוֹת

יִרְצָה בְּכוֹתָנָתוֹ
לְפוֹשְׁטֵי כְּתוֹנָת

קֶשֶׁר אַחִים עַל כְּתוֹנָת
לְפָרוֹשׁ כֶּנֶף

543 לריקח] לרוקח ח 544 אריאל] אריה ב 547 שי קרבנות] קרבנות שי ח 548 האדירוהו] יאדירוהו ח 550 וחריזות בד על צוארו] טרם יחרוז בד בצוארו ח 551 נתעלת] עלתה ח 553 כתונת] אח בכתו-נת ח 554 לפרוש כנף לפושטי] לפושטת כותנות ח

544 מקום אריאל בית המקדש, ועל-פי יש' כט, א: הוי אריאל אריל קרית חנה דוד. שבעת ימים רומז לשבעת ימי המילואים. 545 ממלא ידיו מתלמד. ראה למשל שמ' כח, מא: ומשחת אתם ומלאת את ידם. למלא עולם כנראה כינוי לאל אשר כבודו מלא עולם (הצעת קיסטר). 546 כאשר עשה נדמה שהמנהג להשתמש בפסוק זה אף בעבודות שאין פסוקי מקרא משמשים בהם בדרך כלל מקורו כאן. 548 בבגדים שמונה שהכוהן הגדול משמש בשמונה בגדים, ראה משנת יומא ז, ה. האדירוהו פיארו אותו. 550 וחריזות בד כמו קישור של בד, התעטפות בבגד. על צוארו לשון נקייה כנראה לבשרו, שעליו הוא לובש את מכנסיו (ויק' ו, ג). וגרסת: טרם יחרוז בד בצוארו, היא עיקר, והשווה להלן 735. 551 קומתו השווה אזכיר גבורות 159: עלמות קומה ימלא בכתנת. 552 בהתאים לו ראה ספרא א ב, כט ע"ד: ולבש הכהן מדו בד (וי' ו, ג) מדו – כמידתו. משבצות על-פי שמ' כח, לט. 553 על כתונת על-פי הנוסח המקביל נראה שצריך לשחזר את הדו-טור כך: קשר אחים / על אח בכתונת // ירצה בכותנתו / לפושטת כתונת, והכוונה לאחי יוסף שקשרו נגדו קשר בגלל כתונת הפסים שעשה לו אביו. והשווה זבחים פח ע"ב, ערכין טז ע"א. כתונתו של הכהן הגדול מרצה על פושטת כתונת, היא כנסת ישראל על-פי שה"ש ה, ג.

555	צוֹרֶת מְעִיל כּפִלְגָּם לְהַחֲשִׁיק חֲזוּהוּ	אַרְיֵגַת צָר וְרָחֵב וּלְהַסְרִיחַ פְּעָמָיו
	צוֹרֶת בֵּית צִוְּאָר פֶּן יִקְרִיעַ	יִתְחִיל שְׁפָתוֹ בְּפִגְעוֹ בְּמַסְטִין
560	צָג פְּעָמוֹנִי פֹז לְהִזְכִּיר חֲשִׁקָת	וּשִׁילֶשֶׁם בְּשׁוּלָיו <מָה יָפוֹ> פְּעָמָיִיךְ
	צִידָם שֶׁת פְּעוּלִים מְשֻׁלָּשָׁה	רְמוֹנֵי הוֹד לְהִזְכִּיר חֲסָדֵינוּ
	פְּתִיל תִּכְלָת לְצִיצִית וְתוֹלַעַת שָׁנִי	וְאַרְגָּמָן לְדֹלֶת רֹאשׁ כְּחוּט שְׁפָתוֹתֶיהָ

555 כפלגם] כפלגים ב כפלגים ח 556 להחשיק חזוהו] לחשוק חזויו ח 557 יתחיל] יתחיר ח שפתו] שפתיו ב 558 בפגעו] בפוגשו ח 559 פעמוני] בפעמוני ח ושילשם] ושילשן[ל] ב ושילשלם ח

555 כפלגם עדיפה גרסת: כפלגים, והיינו φαίλονος והוא בגד עליון. ראה ירו' נדרים פ"י, ה"י; מב ע"ב: ר' יהושע בן לוי התיר [נדרים] בפלונס... במקום שאין טלית. והשווה בר"ר פ"כ יב, עמ' 196–197: ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם (בר' ג, כא) בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב, כותנות אור, אילו בגדי אדם הראשון שדומין לפנס (גרסת כ"י וטיקן 60: לפונס), רחבים מלמטן וצרים מלמעלן... ובהם היו בכורות משתמשין. והשווה עוד תנחומא בובר, תולדות יב: שנו רבותינו, עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות והעבודה בבכורות, לכך הלביש הקב"ה לאדם בגדי כהונה גדולה שהיה בכורו של עולם. וכן במ"ר ד, ח: בגדי שבח היו, והיו הבכורות משתמשין בהם, כיון שמת אדם מסרן לשת, שת מסרן למתושלח, כיון שמת מתושלח מסרן לנח... מת נח ומסרן לשם... מת שם ומסרה לאברהם... מת אברהם ומסרה ליצחק, עמד יצחק ומסרה ליעקב... שבתחלה היו הבכורות עד שלא עמד שבט לוי. 556 להחשיק שיהא המעיל בחזוהו כחישוק, שהרי הוא צר למעלה. ולהסריח לשון הרחבת הצעד, שהרי הוא רחב למטה. 557 יתחיל אולי מלשון חיל (-חוזק), והיינו יחזק. והשווה בעבודה 'אקרא בגרון' של פנחס הכהן מכיפרא: והמעיל כי יותר יאריגוהו פיהו כתחרא השווהו (נ"א: העבוהו) לבל ייקריע פעליהו. ועל-פי שמ' כח, לב. ושמא יש לגרוס יתחיר מלון תחרא. 558 במסטין הכוונה למלאך חבלה. 559 ושילשם יש להעדיף גרסת: ושילשלם. 560 מה יפו פעמיך כינוי לכנסת ישראל שנאמר עליה: מה יפו פעמיך (שה"ש ז, ב). 561 צידם של הפעמונים. לפי שיטה זו מתפרשת תיבת בתוכם (שמ' כח, לג) – ביניהם סביב בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל (רש"י). 562 משלשה מינים: תכלת וארגמן ותולעת שני (שמ' כח, לג). להזכיר חסדינו אולי הכוונה לחסדי שלושת אבות. והשווה להלן 588. 563 לציצית התכלת באה להזכיר את מצות ציצית. לדלת ראש הארגמן בא להזכיר את כנסת ישראל שנאמר בה: ודלת ראשך כארגמן (שה"ש ז, ו). פתיל תכלת לציצית על-פי במ' טו, לח: ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. 564 ותולעת שני כחוט שפתותיה תולעת שני באה להזכיר את כנסת ישראל שנאמר בה: כחוט השני שפתותיך (שה"ש ד, ג).

עַל זֶרֶת וְזֶרֶת לְהַאֲדִיר לְמִתְכֵּן	הָיָה מְמוֹדָד שָׁמַיִם בְּזֶרֶת
575 עֲשִׂיתוּ כְּמִלְאֶכֶת חוֹשֵׁב וּמַחֲשֵׁב	לָעֵשׂ כָּל בְּמַחֲשַׁבֶּת <...> אֵל <כְּ>פֶר
עַל כֵּן נִקְרָא לְשׁוֹפֵט כָּל בַּחֲשֵׁי	חוֹשֵׁן הַמְּשַׁפֵּט וּלְמַעַן [יְכַסֶּה פֶּשַׁע]
580 שָׁמוּ עַל לְבוּ זְכָרוֹן (שׁ)[א]יֵמֶת	כְּחוֹתָם עַל לֵב חוֹתָם עַל לֵב
סִבֵּב לוֹ לְעוֹרֵר חֵישֶׁת	שְׂרָשְׁרוֹת עֲבוֹתוֹת מְשִׁיכַת עֲבוֹתוֹת
סִידֵר <בְּ>תוֹכוֹ לְהַסִּיר לֵב אָבֵן	שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה אָבֵן מִשְׁאֲרֵי(ם)[ת] (אבן)[תָּם]

575 עשייתו כמלאכת חושב] עשיית מלאכת החשן ח כל] הכל ח 576 ומחשב] ומחשבות <ו> ח
578 יכסה פשע] יבוס לך ש <...> ח (יבוס אשל) ט 579 על לבו] עליו ח 580 אימת חותם] שמות
חתומים ח 581 סבב לו] סיגב בו ח 582 חישת] רחישת ח 583 סידר בתוכו] סיבב עליו ח
584 משארית תם] משאר איש תם ח

573 זרת וזרת על-פי שמ' כח, טז: רבוע יהיה כפול זרת ארכו זרת רחבו. 574 מתכן
שמים בזרת כינוי לקב"ה על-פי יש' מ, יב: ושמים בזרת תכן. 575 כמלאכת חושב
על-פי שמ' כח, טז: ועשית חשן משפט מעשה חשב. עש כל במחשבת כינוי לקב"ה.
576 ..אל אולי יש להשלים לישראל. 578 שופט כל בחשי כינוי לקב"ה על-פי בר' יח,
כה: השפט כל הארץ לא יעשה משפט. והשתמש כאן בתיבת חשאי החזל"ת כדי שתפול
על לשון חושן. יכסה פשע השווה ירושלמי יומא פ"ז ה"ה, מד ע"ב: חושן היה מכפר על
מטי הדין, כמה דאת אמר: ועשית חושן משפט (שמ' כח, טז). 579 כחותם על לב על-פי
שה"ש ח, ו: שימני כחותם על לבך. 580 שימת חותם יש להעדיף כנראה את הגרסה
הזאת, והכוונה לשבטי ישראל, וראה שמ' לט, ז: אבני זכרון לבני ישראל. 581 סבב
לו השווה הסברו של יוסף בן מתתיהו, לעיל: והוא (-החושן) מחובר בטבעות של זהב,
הנמצאות בכל אחת מזויותיו, אל טבעות דומות הצמודות לאפוד. שרשרות עבותות השווה
שמ' כח, יד: ויעשו על החשן שרשרת גבלת מעשה עבת. 582 חישת לשון מהירות
והחשה של הגאולה (קיסטר). משיכת עבותות של עם ישראל, ועל-פי הו' יא, ד: אמשכם
בעבתות אהבה. 583 בתוכו בחושן והשווה שמ' לט, י ואילך: וימלאו בו ארבעה טורי
אבן... שתיים עשרה. 584 להסיר לב אבן על-פי יח' יא, יט: והסרתי לב האבן מברסם.
משארית תם כמו משארית ישראל. לריטוריקה השווה 'אין לנו כהן גדול', טור 18: טורי
אבן / פסו ממלואת אבן // ואיך נסיר לב אבן / וידו בנו אבן.

585	סְכוּכוֹת יִרְקָרָק מְפוֹת־חוֹת שְׁמוֹת	בְּכַנְפֵי יוֹנָה שְׁנַיִם עָשָׂר שַׁבָּט
	נְתוּנִים בְּטוֹרִים לְהִזְכִּיר לְכוֹלָם	שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה [צִדְקָה] שְׁלוֹשֶׁת הוֹרִיָּהֶם
590	נְכוּנִים וּמוֹגְבָלִים לְחָלוֹת לְמַפִּיל אַרְבַּע	לְאַרְבָּעָה טוֹרִים וּמִקְבֵּץ מֵאַרְבַּע
	נִיתָן רֵאשׁוֹן אוֹדָם לְהִלְבִּין אֶ-אוֹדָם	לְשֹׁם (אֵל) [אוֹן] וּלְ[י]שִׁיב בְּרֵאשׁ מִתִּיּוֹ
	נְטִבֵּעַ שִׁינִי לְפִטוֹר שַׁבָּט שְׁמַעוֹן	בְּמִטְבַּע פְּטָדָה מִעוֹן שְׁטִים
595	מֵאוֹר הַבְּהִיק	שְׁלִישֵׁי כְּבָרְקָת

585 סכוכות] סכוכית ח 586 שנים עשר שבט] חותם על זרוע ח 588 לכולם צדק] צדקת ח
589 ומוגבלים לארבעה] מוגבלים בארבע<ה> ח 591 ניתן ראשון אודם] נתינת ראשון באודם ח
לשם און] לשם ראשית און ח 592 אודם] אודמו ח ולישיב] ולהש<ו> ח 593 נטבע] נסדר ח
594 שבט] ליתא ח מעון] <מ>ריב ב 595 מאור] מאד ח כברקת] ב<..> ח

585 סכוכות ירקרק בכנפי יונה ראה שמ' כח, יא: פתוחי חתם תפתח את שתי האבנים על שמות בני ישראל מסבת משבצות זהב. והלשון על-פי תה' סח, יד: כנפי יונה נחפה... בירקרק חרוץ. וירקרק הוא כינוי לזהב הסוכך על האבנים. והכוונה לאבנים הרוכסות את האפוד אל הכתפיים של הכהן, אשר לפי יוסף בן מתתיהו הן היו (קדמוניות היהודים ג; ז, ה, עמ' 90): בעלות קצה של זהב מופנה כלפי הכתפים מזה ומזה, כדי לשמש חיזוק לסיכות. והשווה רש"י לשמ' כח, יא: מוקפות האבנים במשבצות זהב שעושה מושב האבן בזהב כמין גומא למדת האבן ומשקיעה במשבצת, נמצאת המשבצת סובבת את האבן סביב ומחבר המשבצות בכתפות האפוד. 586 מפותחות שמות שנים עשר שבט על-פי שמ' כח, כא: פתוחי חותם איש על שמו תהיין לשני עשר שבט. 587 שלשה שלשה שלוש אבנים בכל טור. ולשון שלושה נגרר אחר מינם הדקדוקי של טורים. 588 צדק כמו זכות שלושת אבות. 589 ארבעה טורים על-פי שמ' לט, י: וימלאו בו ארבעה טורי אבן. 590 מפיל ארבע כינוי לאל המפיל את ארבע מלכיות העומדות בגוים (דנ' ח, כב). ומקבץ מארבע כינוי לאל המקבץ את נדחי ישראל מארבע כנפות הארץ (יש' יא, יב). 591 לשם און השווה ח"נ: לשם ראשית און, והוא כינוי לראובן (בר' מט, ג). 592 אודם חטא, על-פי יש' א, יח. והשווה ר' בחיי לשמ' כח, טו: ומה שנתן אבן 'אודם' לראובן, על שם שהאדימו פניו בחטא בלהה. בראש מתיו בראש השבטים, ועל-פי: ויהי מתיו מספר (דב' לג, ו). 593 נטבע כמו נחקק, נחתם. במטבע כמו חותם (שמ' כח, יא; כא) ותרגום ירושלמי: גליף חקיק. 594 מעון שטים מעונו של זמרי בן סלוא, נשיא בית אב לשמעוני (במ' כה, יד). וכן מפרש ר' בחיי: ומה שנתנה האבן הזאת (-הירוקה) לשמעון על שם שהוריקו פניו של זמרי בן סלוא נשיא שבט שמעון. 595 מאור הבהיק שלישי כמו מאור התורה ועל-פי קה' ח, א: חכמת אדם תאיר פניו. והשווה ר' בחיי: ונתנה (-את

לְהִיּוֹת צִיר כְּבָרֶק	כְּמַהְרֹו בְּמַחְנָה
רְבִיעִי בְּצָרִיו	מִהוּמָה עָשָׂה
כִּי בְנוּפֶךְ סָמוּךְ	וְעוֹרָף אֶל יַפְנֶה
בְּסִפִּיר בְּמִשְׁפָּתִים	מוֹכֵן חֲמִישִׁי
וְהִטָּה שָׁכֶם לְסָבּוּל	כִּי הֵבִין מְנוּחָה 600
שֵׁם בְּתוֹךְ יְהוָה	מִכְתָּב שֵׁשִׁי
סְפוּנֵי מְדוּדִים	כִּי הוּא יוֹנֵק
חֲרָטָה בְּלָשׁוֹן	לְשׁוֹן הַשְּׁבִיעִי
לִישׁוּעַת שֵׁם גְּדוֹל	כִּי בּוֹ חִיפָה תֵּם

596 כמהרו] במהרו ב 600 מנוחה] במנוחה ב במנוח ח והיטה] והט ח 603 חרטתה] חרת ט

הברקת) ללוי מפני ששבט לוי היו מאירין בתורה. וכן ברהיט ליום הכיפורים המיוחד ליוסי בן יוסי: מבהיק כברקת לוי (חקרי פיוט ושירה, עמ' 21) וראה לוי שהוא אור, עמ' 327–330). 596 במחנה לוי שנענה לקריאתו של משה אשר עמד בשער המחנה והכריז 'מי לה' אלי' לאחר חטא העגל (שמ' לב, כו) להיות ציר כברק לפי שהברק עושה את שליחותו במהירות השתמש בדימוי זה כאן. וכן בתיאור שליחותם של המלאכים אומר ינאי: ברקים ... הנשלחים (פיוטי ינאי, א, עמ' 159); במלאכיה רצים כברק (שם, עמ' 130). וכן זכ' ט, יד: וה' עליהם יראה ויצא כברק חצו. 597 רביעי הוא יהודה. בצריו על-פי: ועזר מצריו תהיה (דב' לג, ז). 598 ועורף אל יפנה שהרי: ידך בעורף איביך (בר' מט, ח). ולשון 'יפנה' נופל על האבן הרביעית: נופך. ופירש ר' בחיי: וסגולת האבן הזאת שכל מי שנושאם (!) אויביו הופכין לו עורף, וכן מצאנו בספר גמטריות, עמ' 266: האבן מוספת גבורה לפי (צ"ל: למי) שנושאה נוצחת במלחמה, לפיכך היו שבט יהודה גיבורים. ולכך נקראת נופך שהופך האויב את העורף למי שנושאה דכת' ידך בעורף אויביך. 599 חמישי הוא יששכר. במשפטים על-פי: רבץ בין המשפטים (בר' מט, יד), הנדרש בבר"ר פצ"ט י, עמ' 1282: אלו התלמידים שיושבין בארץ לפני חכמים. 600 מנוחה כינוי לתורה, על-פי בר' מט, טו: וירא מנחה כי טוב... ויט שכמו לסבל, שנדרש על התורה (בר"ר פצ"ח יב, עמ' 1262). והשווה חקרי פיוט ושירה, עמ' 21: שוכר יששכר בספיר בבינת חכמות. וכן ר' בחיי: ונתנה (-אבן ספיר) ליששכר לפי שהיו גדולים בחכמת התורה... ולוחות התורה של סנפירינן היו. 601 ששי הוא זבולון. 602 מדודים כינוי לחול, על-פי יר' לג, כב: ולא ימד חול הים, והטור כולו על-פי דב' לג, יט: יינקו... ושפני טמוני חול. והכוונה שהוא נהנה ממטמוני כסף הקבורים בחול. וכך מתרגם התרגום הירושלמי: וסימן דטמירן יתגליין להון. ופירש ר' בחיי: והיא (-אבן היהלום) לבנה כלה על שם שהכסף לבן, והוא סימן לעשרו של זבולון. 603 לשם כינוי לדן, השביעי, על-פי יה' יט מז: ויקראו ללשם דן. 604 תם כינוי ליעקב אבינו, שאמר בברכתו לדן: לישועתך קויתי ה' (בר' מט, יח). וכאן הפייטן משחק משחקי צליל סביב האבן השביעית לשם והשבט לשם עם: לישועת שם. ור' בחיי פירש: ונמצא בו פרצוף אדם (-הגדול?) מהופך, על שם שהפכו שבט דן את הקערה על-פיה, והפכו לשם ל-סמל בפסל מיכה.

לְמַלֵּא בְרָכָה	605
כִּי יֵשֶׁב לִירֵשׁ	
חֶקֶק שְׁמִינִי בְּשִׁבּוֹ	
בָּיִם וּבְדָרוֹם	
לִיגֹד עֶקֶב	
כִּי כָלְבִיא טָרֵף	
בְּאַחֲלָמָה הִתְשִׁיעִי	
זְרוּעַ אֵף קִדְקֹד	
לְלַחֲמוֹ שְׁמֹנֶה	
כִּי הוּא נוֹתֵן	610
מִעֲדֵנֵי מֶלֶךְ	
בְּרֹאשׁ נְזִיר אֲחִים	
בְּקִדְשׁוֹ שֵׁם בְּסֻתָּר	
וְאֵל שְׂדֵי עֲזָרוֹ	
כְּבוֹד שׁוֹהֵם שֵׁם	
הוֹכֵתֵר לִידִיד	
כָּלִיל יִשְׁפָּה	
כִּי פֹה אֵשֶׁב	
נָח בֵּין כְּתִפָּיו	

606 כי שב לירש] כירשו לישוב ב כי ירש לישוב ט 609 שמנה בתרשיש] שמן תרשיש ט
612 בקדשו שם] כקדש שם אל ט 613 הוכתר לידיד] הכתיר לידיד יי ט

שם גדול השם המפורש, והשווה להלן 653. 605 מלא ברכה כינוי לנפתלי על-פי ברכת משה, דב' לג, כג: ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה. 606 כי שב לירש ראה הנוסח הקושר את שבו עם ישיבה, ואולי צריך לגרוס: כי ישב לירש. והשווה בספר גמטריות: ונק' על שם שמושיב את האדם בחזק... שלא יכשל ויפול, ונחמדה היא בעיני פרשים רוכבי סוסים, ומחברת האיש על הרכב על שם נפתולי אלהים נפתלתי (בר' ל, ח). בים ובדרום על-פי דב' לג, כג: ים ודרום ירשה. 607 ליגוד עקב הוא גד שאמר עליו יעקב, בר' מט, יט: והוא יגד עקב. 608 כלביא טרף זרוע אף קדקד על-פי ברכת משה, דב' לג, כ: ולגד אמר ברוך מרחיב גד כלביא שכן וטרף זרוע אף קדקד. וכן פירש בספר גימטריות: והיא אבן הנקראת קרישטלו והוא מצוי הרבה וניכר לכל, והיא של גד, על שם ששבט גד מרובים וניכרים (ונוסח בחיי: והרוגיהם נכרין) לכל, שנ' וטרף זרוע אף קדקד. 609 ללחמו שמנה כינוי לאשר, על-פי ברכת יעקב, בר' מט, כ: מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. ופירש ר' בחיי: וסגולת האבן הזאת לעכל המאכל... ונעשה בזה עב ושמן. 611 כבוד שוהם על שם שיש באבן אותיות 'השם' הוסיף בראשה לשון כבוד. וכן פירש ר' בחיי: ונקראת 'שהם' ויש בה אותיות 'השם' על שם: ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח (בר' לט, ב). בראש נזיר אחים הוא יוסף שעליו אמר יעקב, בר' מט, כו: ברכת אביך... תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו. 612 בקדשו שם בסתר בבית פוטיפר, וכפי שדרשו את דברי יעקב בברכתו, בר' מט, כד-כה: ותשב באיתן קשתו ויפזו זרועי ידיו... מאל אביך ויעזורך ואת שדי ויברכך. ראה בר"ר פצ"ח כ, עמ' 1270: נמתחה הקשת וחזרה וכו'. וכן סוטה טו ע"ב: באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו: יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם. 613 לידיד לבנימין, אשר עליו נתנבא משה, דב' לג, יב: ידיד ה'... ובין כתפיו שכן. 614 פה אשב כינוי לקב"ה ולשכינתו על-פי תה' קלב, יד: פה אשב כי אותיה. וקשר בקשרי צליל את שם האבן ישפה עם כינוי השכינה 'פה אשב' השוכנת בחלקו של בנימין. ור' בחיי פירש: ונקראת 'ישפה' שתי מלות:

615 כֹּלֶם נְכוּנִים אִישׁ בְּמִשְׁמְרוֹ
כְּצַבֹּאוֹת אוֹנִים יוֹצֵאִים בְּמִסְפָּר

כָּנוֹס הָיָה בְּתוֹךְ הָאֶפֹּד
מְרוֹכֶם בְּטַבְּעוֹת וְשָׁלוּל בְּפִתִּיל

620 יוֹפִי אֶפֹּדָתוֹ שֶׁת בֵּין כְּתָפָיו
חֲרוּזָה בְּמִשְׁבָּצוֹת כְּמַחֲשֶׁבֶת הַחֹשֶׁן

יֵישֵׁב עָלָיו שְׁתֵּי אַבְנֵי שֹׁהַם
מְפוֹתָחוֹת לְשָׁנִים עֶשֶׂר שִׁבְט

יְמִינִי חֶקֶק שְׂאֵת וְכָלִי חֲמָס
גּוֹר אֲרִיָּה נָחֵשׁ וְאַיִלָּה

617 בתוך] לתוך ט 619 בין] על ט 620 כמחשבת] בחשב ט 622 לשנים] לשם שנים ט
שבט] שבטים ט

יש פה, וזה יורה על מעלתו וכו'. 615 כולם נכונים השבטים כולם ערוכים ומסודרים
איש במקומו, השווה לעיל 589. 616 כצבאות אונים כמו כוכבי השמים, שעליהם
נאמר, יש' מ, כו: המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא מרב אונים. לסדר הזה של
השבטים שעל-פי האימהות – לאה, בלהה, זלפה, רחל – השווה תרגום הקטעים לשמ'
כת, טז, עמ' 179, במ"ר פ"ב ז ומקבילות. וראה עוד מקדמוניות היהודים, עמ' עז ואילך.
והשווה גם בנוסח הארמני לחיבורו של אב הכנסיה אפיפניוס (מאה רביעית לספירה). גם
הוא מסדר את השבטים על-פי האימהות לאה, רחל (!), בלהה, זלפה. ראה אפיפניוס, עמ'
211–212. 617 כנוס היה חוזר אל החושן. 618 מרוכס בטבעות על-פי שמ' כת, כח:
וירכסו את החשן מטבעתו (מטבעתיו קרי) אל טבעת האפוד בפתיל תכלת. שלול כמו
מחובר וקשור. 619 יופי אפודתו כמו: אפודת יופיו, אפודתו הנאה, בסמיכות הפוכה.
בין כתפיו על-פי שמ' כת, יב: ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שתי כתפיו. 620
חרוזה במשבצות ראה שמ' כת, יא: מסבת משבצות זהב. והכוונה לקשירה בלולאות זהב.
כמחשבת החשן במקרא רגיל הצירוף: חשב האפוד. 621 שתי אבני שהם על-פי שמ'
כת, ט: ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל. 622 לשנים עשר
שבט לעניין סדר השבטים השווה הברייתא המובאת בסוטה לו ע"א: שתי אבנים טובות
היו לו לכהן גדול על כתיפיו אחת מכאן ואחת מכאן ושמות שנים עשר שבטים כתוב
עליהם, ששה על אבן זו וששה על אבן זו שנאמר ששה משמותם על האבן האחת וגו' [ואת
שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדתם] (שמ' כת, י) – שניה כתולדותם ולא
ראשונה כתולדותם מפני שיהודה מוקדם. הפייטן שלנו לא הקדים את יהודה בראש
הרשימה הראשונה. ואף העמיד בכתף השמאלית בראש את בני לאה: יששכר וזבולן באופן
שהיו בני לאה מכאן, ובני רחל מכאן ובני השפחה, זלפה, באמצע. ובסדר הזה מביא את
השבטים גם ר' בחיי בפירוש שמות כת, י, ומוסיף: כי כן נולדו (!) אף כי לידת גד ואשר,
בני זלפה, קדמה ללידת יששכר וזבולון, בני לאה. 623 שאת ראובן, על-פי בר' מט,
ג: יתר שאת. כלי חמס שמעון ולוי, על-פי בר' מט, ה: כלי חמס מכרתיהם. 624 גור
אריה יהודה, על-פי בר' מט, ט: גור אריה יהודה. נחש דן על-פי בר' מט, יז: יהי דן נחש

625	יִידַע בְּשִׁמְאֵלִית מַעֲדָן וְטוֹרֶף	גֶּרֶם וּמֶלֶח שׁוֹר וְזָאב
	טוֹכְסוֹ שְׁנִיָּהֶם בְּבֹאוֹ לְפָנֵי קוֹדֶשׁ	עַל שְׁתֵּי כְּתוּבוֹתָיו יִזְכְּרֵנוּ לְטוֹבָה
630	טְהוֹר עֵינִים וְיַעֲוֹרֵר חֵישֶׁת	בָּהֶם יִבִּיט (את) שְׁתֵּי הָאֲבָנִים
	טִיעַת אָבֶן לִידוֹק טִיט	חֲצוּבָה בְּלֹא יָדָיִים וְלִ(י)רֹעַ בְּרֹזֶל

625 ומלח] ויונק ט 626 מעדן וטורף] טרף ומעודן ט 627 שניהם] שתיים ח כתפותיו] כתפיו ח
628 לפני] פני ח 630 שתי האבנים] משיכת אהבתינו ח 631 טיעת] טי-לת ח 632 לידוק]
לדוק ח

עלי דרך. ואיילה זהו נפתלי על-פי בר' מט, כא: נפתלי אילה שלחה. 625 גרם יששכר,
על-פי בר' מט, יד: יששכר חמר גרם. מלח זבולון, על-פי בר' מט, יג: זבולן לחוף ימים
ישכן. ובחילוף נוסח: יונק, על-פי דב' לג, יט: כי שפע ימים יינקו. 626 מעדן אשר,
על-פי בר' מט, כ: והוא יתן מעדני מלך. ובכינוי זה וכן בכינויים נחש ואילה השתמש גם
ר' נחמיה בן שלמה בן הימן הנשיא, ראה אנאים גבורות, עמ' רלז. טורף גד, על-פי דב'
לג, כ: וטרף זרוע אף קדקד. והסדר גד, אשר (ח"נ) מכוון יותר. שור יוסף, על-פי דב'
לג, יז: בכור שורו הדר לו. זאב בנימין, על-פי בר' מט, כז: בנימין זאב יטרף. 627
טוכסו כמו נקשרו, ותרגום ירושלמי של וירכסו, שמ' כח, כח: וטכיסו (בשולים). ויש
להעדיף נוסח: שתיהן (האבנים). 628 בבואו על-פי שמ' כח, כט: ונשא אהרן את שמות
בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרון לפני ה' תמיד, והשווה בעבודה
הקדומה 'אתה בראת': שמות שבטיך / על שתי כתפיו שמתה // שבכניסתו לפניך / יזכרו
לטובה. יזכרנו לטובה השווה התרגום הירושלמי המתרגם את שמ' כח, כט: לזכרון –
לדוכרון טב. ולשון דכיר לטב רגיל בפתיחה של כתובות הקדשה המזכירות שמות של
תורמים בבתי הכנסת של ארץ ישראל, ראה על פסיפס ואבן, עמ' 7–8. 629 טהור עינים
כינוי לאל, על-פי חב' א, יג. בהם יביט השווה פס"ר אחרי מות, דף קצא ע"ב: שנים עשר
אבנים שהיו ניתנות על לבו של אהרן מה טעם. שיהא הקב"ה מסתכל בהם בכניסתו של
אהרן ביום הכפורים ונזכר לזכות השבטים. 630 חישת השווה לעיל 582. ויש כנראה
להעדיף נוסח: משיכת אהבתינו. 631 טיעת אבן כנראה שיש להעדיף גרסת: טילת,
וכמו נטילת. והכוונה לאבני השוהם. חצובה בלא ידיים על-פי דנ' ב, מה: אתגזרת אבן
די לא בידין והדקת פרזלא... חספא. והוא כינוי לישראל. והשווה אס"ר פ"ז י: בעלמא
הדין נמשלו ישראל... כאבנים... ואומות העולם נמשלו בחרשים... נפלה כיפה על קידרא
ווי לקידרא, נפלה קידרא על כיפה ווי לקידרא. בין כך ובין כך ווי לקידרא. כך כל מי
שהוא בא ומזדווג להם, הוא נוטל את שלו מתחת ידיהם. וכה"א בחלום נבוכדנצר (דנ' ב,
מה) אתגזרת אבן וכו'. 632 לידוק טיט ולירוע ברזל הפעלים מן הכפולים דק"ק ורע"ע
והשווה בתיאור הצלם שרואה דניאל בחלומו (דנ' ב, מ ואילך): תִּדְק וְתִרְעַ. ודי חזיתה
רגליא ואצבעתא מנהון חסף די פחר ומנהון פרזל. טיט וברזל הם כינוי למלכות הרביעית,

חֲקוּקָה בְּכַפִּים
וְלִמְרוֹט מוֹרְטִינוּ

טִירַת שְׁנִיָּה
לְשֵׁרוֹט שׁוֹרְטִינוּ

בְּאֶזֶר לְמַתְנִיִּים
לֹאֵשׁ אוֹכְלָה אֵשׁ

חֲגֵר אֲבֵנט 635
לְהַדְבִּיק לְבֵית אֵשׁ

כַּחֲתוּל לְמַכָּה
גְּדוֹל בֵּים

חֲבֹשׁ עָלָיו
לְחִבּוֹשׁ שֶׁבֶר

וּמַעֲשִׂיהוּ כְּחוֹשֵׁב
וְלִהְשִׁבִּית הֶרֹגִינוּ

חֲלוּל הָיָה 640
לְהַחְיֹת חֲלָלֵינוּ

וְהַחֲבִיא רֹאשׁוֹ בּוֹ
וְסוֹפֶם לֵים

חֲגֵרוּ לוֹ
כְּנַחֲלִים סוֹבְבִים

633 טירת טי<לת> ח חקוקה] <...> חקוק ח 634 לשרוט שורטינו] לסרוט סורטינו ח 635 אבנט
באבנט ט 636 לבית] בית ט 637 עליו] לו ט 639 כחושב] כמעשה חושב ט 640 הרוגינו
הורגינו ט

המפוצלת כבר בין רומי המזרחית (ביזאנטיון) לבין המלכות המערבית, והשווה: «ולמה»
היא משול' לברזל ולחרס? – שהיא עתידה להשתמש בברזל ובחרס, שכך אמרו רבו'
עתידה מלכות הרשעה הזאת שתשמש במטבע של חרס (תנחומא, תרומה ז, והנוסח כאן
הוא על-פי והזהיר, תרומה, עמ' 155). וראה עוד חילופי מלכויות בארץ-ישראל, עמ'
22–1. 633 טירת שניה כנראה שגם כאן יש לגרוס: טילת. והכוונה לאבן השוהם
השנייה. חקוקה בכפים כינוי לציון על-פי יש' מט, טז: הן על כפים חקתיך (הצעת
קיסטר). 634 שורטינו... מורטינו כינויים לאויבי ישראל שיישרטו ויימרטו כשם שבני
ישראל נשרטים ונמרטים. 635 כאזור למתננים על-פי יר' יג, יא: כי כאשר ידבק האזור
אל מתני איש כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל. וכן אזכיר גבורות 163. 636 לבית
אש לבית ישראל על-פי עוב' יח: והיה בית יעקב אש. לאש אוכלה אש השווה יומא כא
ע"ב: ויש אש אוכלת אש דשכינה. והכוונה לקירוב ישראל לאביהם שבשמים.
637 כחיתול למכה על-פי יח' ל, כא: לשום חתול לחבשה. 638 שבר גדול כים על-פי
אי' ב, יג: בתולת בת ציון כי גדול כים שברך, והכוונה למצבה הקשה של האומה.
639 חלול היה השווה ויק"ר פ"י ו, עמ' ריא: שהיה חלול כנגד הגנבים שעושין מעשיהם
בסתר (בחילופי נוסח). כחושב על האבנט לא נאמר שעשייתו היתה כמעשה חושב, כי אם:
מעשה רקם (שמ' כח, לט). 640 להחיות חללינו בלשון נופל על לשון כנגד חלול.
ולהשבית הרוגינו כנגד לשון כחושב – להשבית. 641 חגרו לו השווה ויק"ר פ"י ו, עמ'
ריא: אמ' ר' לוי, אבנט שלשים ושתים אמה היה והיה עוקמו לפניו ולאחריו. והחביא ראשו
בו והיינו שהקיף את עצמו באבנט למלוא כל אורכו של האבנט. אבל לפי תיאורו של יוסף
בן מתתיהו בקדמוניות היהודים ג; ז, א, עמ' 89: ראשית החגירה הייתה על החזה, ולאחר
שסבבה שוב את הגוף, נקשרה החגורה ונמצאה תלויה בחלקה הגדול עד הקרסוליים.
642 כנחלים סובבים הדימוי על-פי קה' א, ז: כל הנחלים הלכים אל הים. והכוונה

נָתַן בְּרָאשׁוֹ
וּכְשֶׁר שְׂרֹת גְּדִילִים

זִיו הוֹד מְצַנֶּפֶת
כְּמַעֲשֵׂה שְׂבָכָה

זִיקֵי שְׂרָפִים
כְּכֹבֵעַ יְשׁוּעָה

645 זָחַלוּ מִמֶּנָּה
כִּי דְמוּתָהּ

פֶּה לֹא יִפְצֶה
הוּא מִתְבַּלֵּעַ

זַעַף בְּשׁוּרוֹ בָּה
כִּי בִעַת נִקְמָה

בְּחוּטֵי תַכְלֶת
כְּמוֹסֶרֶת פָּרָה

650 יוֹרְזָה בְּרָאשׁוֹ
וּקְשָׁרָה לְעֶרְפוֹ

643 הוד] ליתא ט 644 וכשרשרות] ומחשבת ט 645 זחלו] זוחלים ט 647 זעף] זועף ט יפצה]
יפוצץ ט 649 זורזה] ירזה ט תכלת]תכלת ט 650 לערפו כמוסרת] בערפו כמוסרות ט

להשוות את כפלי האבנט לפיתוליו של נהר אשר נעלם פתאם בים. 643 זיו הוד מצנפת
כאן סמיכות הפוכה והמשמעות כמו: מצנפת הוד וזיו. 644 כמעשה שבכה כמעין רשת,
מעשה מקלעת. וכשרשרות גדילים השווה מל"א ז, יז: גדלים מעשה שרשרות. ולפי
תיאורו של יוסף בן מתתיהו מלחמות היהודים ג; ז, א, עמ' 89: ועיבודו כזה, שדומה הוא
לכתר עשוי עניבה עבה של בד; והיו כורכים אותה תכופות. 645 זחלו לשון פחד ויראה,
כמו באיוב לב, ו. זיקי שרפים הברקים היוצאים מפי חיות הקודש. והשווה במצב דומה
תיאור עמידתו של משה בפני מלאכי החבלה: האחיו והחזיק... וכל זיק ומזיק / אותו לא
הזיק (פיוטי ינאי, א, עמ' 357). 646 ככובע ישועה על-פי יש' נט, יז: וכובע ישועה
בראשו וילבש בגדי נקם. והשווה שמ"ר לח, ח: משל לבן מלכים, שהיה פדגוגו נכנס אצלו
ללמד סניגוריא על בנו, והיה מתיירא מן העומדים עליו שמא יפגע, מה עשה המלך,
הלבישו פורפירא שלו שיהיו רואין אותו ומתייראין ממנו, כך אהרון היה נכנס בכל שעה
לבית קדשי הקדשים... לא היה יכול להכנס, למה שהיו מלאכי השרת שם, מה עשה לו
הקב"ה, נתן לו מדמות לבושי הקודש... וילבש צדקה כשרין וכובע ישועה בראשו וילבש
בגדי נקם. 647 זעף זה שמו של מלאך חבלה. והשווה חנוך השלישי יד, עמ' יט: ואלה
שמותם שמנהיגים את העולם... זיקיאל שהוא ממונה על הזיקים, זיעיאל שממונה על
הזועות, זעפיאל הממונה על הזעף וכו'. והשווה גם: שיעור קומה, מרכבה שלמה, דף לט:
תפארתו מלא הכל גדודים של רעם וזעף מימינו וסימנים של זעף משמאלו וסימנים של
זעף לפניו. 648 מתבלע כמו נשחת והשווה תה' קז, כז. 649 זורזה כמו קשרה חבשה.
ותרגום ירושלמי של ויחגר (ויק' ח, ז) וזרו. וראה בהושענות רס"ג, סידור, עמ' שצג:
למען זירו בגדים שמונה. וראה קונטרסים, ב, עמ' 51-52. בראשו בחוטי תכלת כשיטת
רש"י בביאורו לשמ' כח, לז: שהיו זוג פתילי תכלת שהיו קשורים אל הציץ באמצעיתו
ו'הולך על פני רוחב הראש מלמעלה ונמצא עשוי כמין כובע ועל פתיל האמצעי הוא אומר
והיה על המצנפת'. וראה ההמשך. 650 וקשרה לערפו כשיטת רש"י בביאור לשמ' לט,
לא: ואומר אני פתיל תכלת זה חוטין הן לקשרו בהן במצנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאוזן
לאוזן ובמה יקשרנו במצחו, והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשיו... וקושר ראשיהם
השנים כולן יחד מאחוריו למול ערפו ומושיבו על המצנפת. התיאור כאן תואם לתיאור
רש"י כנגד תיאור הרמב"ם, הלכות כלי המקדש, פ"י ה"ב.

וְשֵׁם עַל מִצְחוֹ וְעַפְעָפִיו	צִיץ נֹזֵר הָדָר הִבְהִיקוּ כְּרָקִיעַ
וְכָתוּב עָלָיו "יִי" לְמַעַלָּן	אוֹתוֹת שֵׁם גָּדוֹל וְ"קְדוּשׁ" לְמַטָּן
וְאֵילֵי מָרוֹם 655 פֶּן יִמְלְאוּ מִמֶּנּוּ	מָקוֹם יִתְּנוּ לוֹ עֵינַיִם וַיִּכְהוּ
וּמִימֵינוּ שְׂדֵי מִתְיִיחַד עִם אֵשׁ	מִתְהַלֵּךְ חֲצִיר וְלֹא נִישָׁרָף
הֵבִיאוּ לוֹ כְּמִין פִּמְלִיָּא 660	מִכְנָסִי בַד קוֹדֶשׁ לְבוּשׁ פְּרָשִׁים
הַדְּבִיקָם לְמִתְנִיו	וְהִסְרִיחָם לִירִיכִיו

651 הדר] הקדש ט 652 ואז הבהיקו עפעפיו כבוק ט 654 קדש מלמטה והשם מלמעלה ט
655 מרום] אימה ט יתנו] נתנו ט 656 ימלאו] ימלאו ט 661 למתניו] במתניו ט

651 ציץ נזר הדר על-פי שמ' לט, ל: ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש לה'. 652 ועפעפיו הבהיקו כרקיע השווה לתיאור עינו של אברהם, טור 445. ובחילופי נוסח תחת כרקיע: כבוק. והשווה ספר חנוך השלישי, עמ' סח: עינו כמראה הבזק ואור עפעפיו כאור לא נעדר. 653 אותות שם הגדול אותיות השם המפורש. 654 ה' למעלן השווה ירו' יומא פ"ד ה"א, מא ע"ג: ציץ היה כתוב עליו קודש ליי'. קודש מלמטן ושם מלמעלן כמלך שהוא יושב על קתדרין שלו. 655 מקום יתנו לו השווה פס"ר, אחרי מות, קצ ע"א: וכל אדם לא יהיה באהל מועד (ויק' טז, יז) אילו מלאכי השרת ודמות פניהם פני אדם (יח' א, י) שהיו חולקים לו כבוד ובורחים מלפניו. 656 עינים כמו עיניהם. ויכהו השווה חנוך השלישי כו, עמ' מד: ומאירין (ל) כל אחד ואחד מאור ככסא הכבוד, שאפי' חיות הקדש ואופני הוד וכרובי הדר אין יכולין להסתכל בו, שכל המסתכל בו עינו כהות מזיו גדול שעליו. 657 ומימינו שדי השווה ויק"ר פכ"א יב, עמ' תצג: והלא הקב"ה וכבודו היה נכנס עמו ויוצא עמו. חציר כינוי לאדם, על-פי יש' מ, ו: כל הבשר חציר. וראה לעיל 362. 658 עם אש כינוי לקב"ה על-פי דב' ד, כד. ולא נישארף לסגנון השווה אזכיר גבורות 185: ציץ נובל / תולעת ולא איש // נחשב לשרת / לחי העולמים? וכן אנאים גבורות רלח: מי שמע כזה / ביום צום הכזה // קצר ימים וניבזה / משרת לאלי זה? והשווה לעיל 247. 660 כמין פמליא מכנסיים φεμινάλια והניקוד שבפנים הוא על-פי כתב היד. וראה מחקרים במלים וגרסאותיהן, עמ' 149–151. ובגרסתנו נשמטה נו"ן: פמנליא, פמלניא. לבוש פרשים השווה הברייתא המובאת בנדה יג ע"ב: מכנסי כהנים למה הן דומין, כמין פמלניא של פרשים, למעלה עד מתנים למטה עד ירכים, ויש להם שנצים ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה. 661 והסריחם ליריכיו ששם היו המכנסיים מתרחבים.

עַל מַכְסָּה פִּשְׁעֵינוּ

בְּלִי יַעֲרָה

בְּעֶמְדוֹ לְבֵית כְּבוֹד
שֵׁם יִיקָרֶיעַ

הִיסְתִּיר בֵּית בּוֹשֶׁת
כִּי כִיסוּי בְּשִׁתֵּינוּ

וְנִתְאַזָּר בְּתוֹמִים
אוֹת מִתְעוּדָה

הִתְלַבֵּשׁ בְּאוֹרִים 665
וְנִשְׁאַל וּמִשִּׁיב

וְהִשְׁפִּיל רוּחוֹ
וְנִדְכָּאִים תַּחֲתֶיהָ

דִּיכָא נִפְשׁוֹ
כִּי לֵב שְׁפָלִים

הָיָה מִשִּׁיב
מִשִּׁיב הַיָּמָה

דְּבַר לְשׁוֹן רְכָה
כִּי מַעֲנָה רַךְ 670

הָיָה מִ[י]שֵׁר
מִרְדֵּף פּוֹעִירָה

דֶּרֶךְ מַעֲקָשִׁים
וּמִשִּׁיב רַבִּים

יִרְכִּין לְמַטָּן

דִּלְתֵי עֵינָיו

663 בושת] הבושת ט לבית] בבית ט 666 אות] אור ט 668 לב] בלב ח תחיה] תאהב ח
672 פועירה] פוערת ח

662 בלי יערה שהיתה ההתרחבות במידה, ובלבד שלא יבוא לידי חשיפה. על מכסה פשעינו שלא יתגלה בקלונו לפני האל, מכסה פשעינו (מש' י, יב). 663 בית בושת מקום הערוה. לבית כבוד כמו: בבית כבוד, והכוונה לבית המקדש. 664 שם ייקריע שכשעמד הכוהן לצרכיו לא היה מגלה עצמו, אלא עושה דרך נקבים, ושם היה קורע ומגלה את הכיסוי. ולפיכך צריך להבין את הברייתא בנידה כפירושו הראשון של רש"י, שבית הנקב ובית הערוה אינם פתחים במכנסים. 666 ונשאל ומשיב השווה במ' כז, כא: ושאל לו במשפט האורים לפני ה'. אות מתעודה סימן מן התורה. והשווה יש' ח, טז: צור תעודה חתום תורה בלמדי. ואפשר שהכוונה לזריחת האותיות אשר בחושן, והשווה נוסח: אור. 667 דיכא נפשו השווה לעיל 10. 668 ונדכאים תחיה על-פי יש' נז, טו: מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. והשווה מכילתא, מסכתא דבחדש ט, עמ' 238: שכל מי שהוא עניו סופו להשרות שכינה עם האדם בארץ, שנ' כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח. 669 לשון רכה על-פי מש' כה, טו: בארך אפים יפתה קצין ולשון רכה תשבר גרם. 670 כי מענה רך כאן מצטט כלשונו פסוק ממשלי טו, א. ולשון 'כי' להנמקת הטור הקודם. 671 מעקשים היה מישר על-פי יש' מב, טז: אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור. 672 ומשיב רבים על-פי מי' ב, ו: ורבים השיב מעון, והשווה אדר"נ נו"א יב, עמ' 48: מה תלמוד לומר ורבים השיב מעון. כשהיה אהרן מהלך בדרך וכו'. מרדף פועירה ממוקשי שחת. ולשון פועירה על-פי יש' ה, יד: לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק. 673 דלתי עיניו כינוי מושאל לפתחי העיניים. והשווה הכינוי

פֶּן יִבִּיט בְּכָבוֹד	יְדִלוּף דּוֹקוּ
675 גְּרוֹנוֹ הָיָה	מִבִּיעַ שְׁלוֹם
כִּי לַעֲשׂוֹהַ שְׁלוֹם	הָיָה מִּשְׁרָת
גַּם בְּקֶרְבִּי	לֹא תֵאָרֹב אִיבָה
כִּי לְחֹקֶר לֵב	יִפִּיק שִׁיחָה
גָּדוֹל בְּכָבוֹדוֹ	לֹא יִתְגָּאָה
680 כִּי גָאָה וְגָאוֹן	יִגְעַל אֶל רָם
גָּבֹול מְקוֹמוֹ	אֵין זֶר לְהִשָּׁיג
כִּי בְּעֵשְׂרִים וָאַרְבַּע	מִתְנַתְּנוֹת מַעֲוִלָה
בְּכָלֵל וּפְרָט	יַחַד כּוֹלֵם חֻקּוֹת

674 דוקן] רוקן ח 677 בקרביו] בקרבו ט כ 679 לא] כ ולא ט 680 יגעל] געל ט כ 683 יחד] ליתא ט י חקוקות] חקוקים ט כ

ארובה לאותו הפתח, קה' יב, ג: וחשכו הראות בארבות, וכן איוב מא, ו: דלתי פניו ככיננוי לפתח הפה. 674 פן יביט בכבוד השווה ספרא, דבורא דנדבה, א, ד ע"א: רבי עקיבה אומר, הרי הוא אומר, כי לא יראני האדם וחי, אף חיות הנשאות אינן רואות את הכבוד (נוסח כ"י וטיקן 66). ידלוף דוקו ימס גלגל עינו, תינקר עינו. לשימוש של דוק כחלק מחלקי העין, השווה תנחומא בובר, צו טז: א"ל הקב"ה... השמים האלו לא כדוק של עין הוא, ואני עשיתים מסוף העולם ועד סופו [שנאמר] הנוטה כדוק שמים [וימתחם כאהל לשבת] (יש' מ, כב). 675 מביע שלום אולי כמו קורא לשלום, על-פי דב' כ, י. השווה אדר"נ נו"א יב, עמ' 48: כשהיה אהרן מהלך בדרך ופגע [לו באדם רע או] באדם רשע ונתן לו שלום. למחר בקש אותו האיש לעבור עבירה, אמר אוי לי איך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן, בושתי הימנו, שנתן לי שלום. ונמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה. 676 לעושה שלום לקב"ה, ועל-פי איוב כה, ב. 677 גם בקרביו לא תארוב איבה ושלא כדרכם של הרשעים שתיאר יר' ט, ז: בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו. 678 לחוקר לב לקב"ה ועל-פי יר' יז, י: אני ה' חקר לב בחן כליות. יפיק שיחה כמו יוציא את שיחו ושיגו. והשווה מש' ג, יג: אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה. 679 גדול בכבודו השווה בן-סירא מה, כ: [ויוסף] לאהרן כבודו. ועל-פי הסורית, ויתן על אהרן כבוד. לא יתגאה את נוסח: 'ולא' יש לפרש: ואעפ"כ לא יתגאה. 680 כי גאה וגאון יגעל אליטרציה משולשת. והשווה מש' ח, יג: יראת ה' שנאת רע גאה וגאון. 681 גבול מקומו אין זר להשיג השווה בן-סירא מה, יח: ויחרו בו זרים / ויקנאו בו במדבר. והכוונה לקורח ועדתו, ראה במ' יז, ה. וכן אזכיר גבורות 119: לזר לא יאתה / נחלת כבודם // לא יירש אנוש / מתת חלקם. 682 בעשרים וארבע מתנות מעולה שנתעלה הכהן בכ"ד מתנות כהונה. השווה במ' יח, יא: וזה לך תרומת מתנם. וכן בן-סירא מה, כא: אשי ה' יאכלון / ומתנה לו ולזרעו. 683 בכלל ופרט ראה תוספתא חלה ב, ז, מהד' ליברמן 281: עשרים וארבעה מתנות כהונה לאהרן ולבניו בכלל ופרט בברית מלח. והכלל הוא: לכל קדשי ישראל לך נתתים (במ' יח, ח) ואחר כך פירט אותם אחד לאחד, וברית

לְהִדְמִים פֶּה	וְנִוְתָן בּוֹ דּוּפִי
685 בְּרִית מֶלֶח	יִחְדְּיוּ כְּרוֹתוֹת
פִּי אֶתָּה קִירְבָּתָהּ	וְאֵין מִי לְהִרְחִיק
בְּנַחֲלַת צָבִי	יְרוּשָׁה אֵין לִוֹ
כִּי מִנֵּת חֶלְקוֹ	וְכֹסוֹ בְּשָׁמַיִם
בְּעִבּוֹדֶת אָדָמָה	כּוֹחוֹ לֹא יִבְלֶה
690 כִּי בִלְחָם	שׁוֹלְחָנְךָ יִסְעֵד
אֲשֶׁרִי יִרְיֵאִיךָ	מֶה נִצְפֵּן לָמוֹ

685 ברית ט בברית י יחדיו כרותות] אתו כרתה ט 686 להרחיק] לרחק ט כ 687 צבי] ארץ ט

מלח שנאמר שם יח, יט: כל תרומת הקדשים וגו' ברית מלח עולם היא. 684 להדמים פה לסתום את פיו של קרח המערער על כהונת אהרן. השווה ספרי במדבר, פיסקא קיט, עמ' 143: שמחה גדולה היתה לו לאהרן ביום שנכרתה לו ברית במתנות. ר' ישמעאל אומר, משל הדיוט אומר, לטובתי נשברה רגל פרתי. לטובתו של אהרן בא קרח וערער על הכהונה כנגדו... לכך נאמרה פרשה זו סמוך לקרח, זכרון לבני ישראל. נותן בו דופי זהו קורח שביקש לסלק את אהרן מכהונתו, ועל־פי תה' נ, כ: תשב באחיק תדבר בבן אמך תתן דפי. 685 ברית מלח היא הברית שנכרתה לבני אהרן על כ"ד המתנות. 686 אתה קירבתה ואין מי להרחיק וכך אומר גם הפייטן ינאי באותו עניין, ראה פיוטי ינאי, ב, עמ' 68: ומי ירחק אם תקרב. ולמבנה התחבירי של אין מי ל... השווה שפת השיר, עמ' 152–154. 687 בנחלת צבי לצירוף השווה יר' ג, יט. ועל־פי דב' יח, ב: ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו. ועל־פי היווני משחזר סגל את בן־סירא מה, כב: אך בארץ העם לא ינחל / ובתוכם לא יחלק נחלה. ויש להעדיף כנראה: בנחלת העם, ועל־פי יח' מו, יח: ולא יקח הנשיא מנחלת העם. 688 מנת חלקו וכוסו על־פי תה' טז, ה: ה' מנת חלקי וכוסי, וכן במ' יח, כ. ונוסח בן־סירא מה, כב: אשי ה' חלקי ונחל־תו / בתוך בני־ישראל, וכן אזכיר גבורות 121: לא יקנאו בחבל אחוזת אחים / אלהים נקרא מנת גורלם. 689 בעבודת אדמה הצירוף על־פי דה"א כז, כו. השווה לפרשת מינויו של פנחס בן שמואל לכהונה גדולה (תוספתא יום הכיפורים א, ו) שהיה בן כפר אפתה, ולפי ר' חנינא בן גמליאל מצאוהו האמרכלים שבאו לבשרו כשהוא חורש (לפי סתמה של התוספתא מצאוהו כשהוא חוצב). כוחו לא יבלה השווה תה' עא, ט: ככלות כחי. לחילופי נוסח בין שורש בלה–כלה ראה בשולי מאמרה, עמ' 282 (קיסטר). 690 בלחם שולחנך במה שעולה על המזבח. והשווה מל' א, ז: מגישים על מזבחי לחם מגאל... באמרכם שלחן ה' נבזה הוא. ותרגום לחם – קרבן. ויחזקאל (מא, כב) קרא למזבח: זה השלחן אשר לפני ה'. וראה יובלים לא, טז: שולחנו לך (= לוי) יהיה ואתה ובניך תאכלו עליו. וראה גם מלחמת בני אור ב, 5–6. והשווה סדר אתה כוננת עולם ברב חסד, 72. 691 אשרי יריאיך בחטיבה זו נשמט דו־טור אחד. וכאן על־פי תה' לא, כ: מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. והשווה תנחומא ויקהל, י: אמר הקב"ה, חייכם, בזכות המשכן אני מאיר לכם, לפי שכל דבר ודבר שאתם עושים במשכן כך אני פורע לכם. ולא

נֶגֶד בְּנֵי אָדָם

פְּעוּלַת טוֹבָתְךָ

מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן

אֲשֶׁרֵיהֶם מֵאֵד

כְּבוֹד נַחֲלוֹ

כִּי אֵין לַחֲקוֹר

מֶה חֲזוֹ עֵינֵיהֶם

אֲשֶׁרֵי אֲבוֹתֵינוּ

695

לְמִי הֵם מְצַפִּים

וְאֲשֶׁרֵי בְנֵיהֶם

כֹּכ' אֲשֶׁרֵי הָעַם שִׁכְכָה לֹא אֲשֶׁרֵי וּג' <'> (תה' קמד, טו)

[כד. העבודה]

הָיָה מוֹבָדֵל

אֶז בְּכָל שָׁנָה

מִזְרַע אֶהֲרֹן

אִישׁ אֲמַת

692 פעולת טובתך] פְּעוּלַת לַחֲוֹסִיךְ י 695 חזו עיניהם] ראו עיניהם י נצפן למו ט 696 למי] ולמי ט מצפים] ט מחכים י

תאמר במשכן, אלא אפילו בגדי כהן גדול לכל אחד ואחד היו מכפרים... לפיכך אני מאיר לכם ואני מטיב לכם הטובה הצפונה לצדיקים, שנאמר: מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. 692 פעולת טובתך נוסח: פְּעוּלַת לַחֲוֹסִיךְ נראה כנגרר בחזרה ללשון הפסוק, ואילו נוסח: פעולת טובתך מקיים זיקה מעניינת עם השכר הטוב של התרגום הארמי למקום: עבדתא לסברין עלך למפרע להון אגר טב קביל בני נשא. 694 אין לחקור כבוד השווה לצירוף מש' כה, כז: וחקר כבודם כבוד. והכוונה, אין להגיע עד חקר גודל כבודם. כבוד נחלו על-פי מש' ג, לה: כבוד חכמים ינחלו. ומדרשו בתנחומא תצוה, יב: כבוד חכמים ינחלו, זה דוד ושלמה בנו שבנו בהמ"ק ונטלו כבוד... זה משה ואהרן... זה אהרן ובניו שנתבססה כהונה גדולה בידם. (נוסח אחר שם, ט: שנתבררה הכהונה). 695 אשרי אבותינו מה חזו עיניהם השווה פיוטי אשרי עין ראתה, מחזור יו"כ, עמ' 486-487. 696 למי הם מצפים למשיח. ונראה כי גם בציפייה יש משהו מן הצפייה. והשווה נספח לפסדר"כ, שוש אשיש, עמ' 470: והלבוש שהלביש למשיח יהיה הולך ומבהיק מסוף העולם ועד סופו שנ': כחתן יכהן פאר (יש' סא, י) ויש' משתמשים לאורו ואומרי' למשיח, אשרי שעה שמשח נברא / אשרי הבטן שיצא ממנו / אשרי הדור שענינו רואות / אשרי עין שזכתה לראותו... ואמ' אשריהם יש' מה גנוז להם שנ' מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו' (תה' לא, כ). ראה לעיל 691. 697 אשרי העם בחתימת פדר"א פמ"א נוקט פסוק זה עצמו וקושר אותו ללשונות 'אשרי' בסיום הפרק המתייחסים למי ששמעו, וכך הוא מנסח את ברכתו-חתימתו: כל אותו הדור ששמעו קולו של הקב"ה בהר סיני זכו להיות כמלאכי השרת ובמותם לא שלטה בהם רמה ותולעה, אשריהם בעולם הזה ואשריהם בעולם הבא, ועליהם הכתוב אומר, אשרי העם שככה לו (תה' קמד, טו). 698 מובדל לשון מקרא כנגד לשון מופרש של חז"ל. השווה משנת יומא א, א: שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין. 699 איש אמת על-פי שמ' יח, כא: ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע. וכן נמצא בנחמ' ז, ב: כי הוא כאיש אמת וירא את האלהים מרבים.